

**ZASTÎNCEANU LIUBOV, doctor, conferențiar universitar,
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți, Republica Moldova**

Abstract. *Implementing inclusive education causes some diverse and complex problems. The solutions proposed by the professionals in the domain, are theoretic bases, but most of the time, the personality of the child with CES, the relationship with his parents and the psychological support aren't taken into consideration. The professors and the support people often ignore or don't know how to perform the recommendations of the individualized educational plan. Coming next we will present the vision of a parent who experienced all the pros and cons from the implementation of the inclusive education in Moldova.*

Key words: *inclusive education, support.*

Se spune, că Dumnezeu nu ne dă o cruce mai mare decât am putea duce. Dar dacă „crucea” este un copil cu cerințe educaționale speciale (CES), ea devine de multe ori mai grea. Fiecare din părinții acestor copii, fără îndoială, ar schimba orice altceva pe sănătatea copiilor săi.

Cînd s-a născut feciorul nostru, într-o zi însorită de iulie în 2007, nimeni din noi nu a presupus că poate fi o problemă cu sănătatea lui. O familie foarte sănătoasă genetic, cu părinți și bunei cu studii superioare, fără deprinderi proaste, alcoolism, narcomanie, boli psihice și altceva în anamneză.

Creștea ca și alți copii, la timpul respectiv a început să gîngurească, să meargă de-a bușilea, să spună primele cuvinte, să facă primii pași. Primul clopoțel a sunat cînd a început a merge, dar a încetat să vorbească. Apoi a început din nou, peste vre-o jumătate de an, dar numai strictul necesar, fără a formula propoziții compuse, fără a acorda subiectul cu predicatul, se sesizau și alte probleme logopedice: lipsa unor sunete, ecolalie, bâlbâială. Am sesizat o percepție auditivă departe de normal: pe unele diapazoane foarte fină, pe altele – lipsă totală. Apoi, pe la trei ani, au început a apărea mișcări stereotipice și a devenit evidentă, în legătură cu frecventarea grădiniței, izolarea vădită de semenii săi, lipsa dorinței de a se juca cu ei, înclinarea spre unele activități, nespecifice vârstei. Orice încercare de a-l include la egal într-un colectiv de copii se solda cu refuzuri tacite, uneori cu lacrimi. Educatorea și dădacă din prima grupă de grădiniță au abordat o poziție destul de agresivă față de manifestările acestea a copilului. Pressing-ul moral asupra copilului din partea educatoarei, încercările de a-l hrăni cu forța sau a-l obliga ceva să facă prin intermediul unor ordine au agravat situația. Copilul, nefiind în stare să povestească ceva acasă, se închidea tot mai mult, iar educatoarea și dădaca nu anunțau părinții despre problemele apărute. Straniu însă, toate acele activități, care copilul nu dorea să le facă categoric la grădiniță: colorare, modelare, scriere le făcea singur și cu plăcere acasă. În momentul cînd s-au depistat comportamentele straniei ale educatoarei, copilul a fost transferat în altă grupă, iar apoi la grădinița logopedică din oraș. La vârsta de patru ani, în 2011, a fost realizată o diagnosticare mai profundă, de către psihologi, neurologi și logopezi. Toate au fost

făcute la inițiativa mea, ca mamă, cu căutarea, prin intermediul diferitor cunoscuți, a celor mai buni medici. Nu erau pe atunci încă puse la punct sistemele de susținere a copiilor cu nevoi speciale, decât doar a aceluia, care sunt foarte gravi. Opinia majorității maturilor, la vederea copilului meu, era: e alintat, e încăpățânat, nu vrea etc. Diagnosticul realizat în final a fost – tulburări de spectru autist (TSA), deficit de atenție cu elemente de hiperactivitate, autism înalt funcțional.

Nu e una din cele mai plăcute diagnoze, dar deja e ceva, cu ce se poate de lucrat. Deși în ultimul timp diagnoza TSA este destul de frecventă, diapazonul larg de manifestări posibile și probleme aferente face, ca aproape fiecare caz să fie unic în felul său. Cu unele dificultăți, dar copilul a fost inclus în sistemul educațional de masă de la vârsta de 3 ani și nu a întrerupt frecventarea instituțiilor preșcolare, decât pentru 3 luni în 2013, când a avut, unul după altul, trei accese grave de astm bronșic, cu vizitarea secției de reanimare și perioade lungi de recuperare după acces.

Autismul înalt funcțional îi permitea copilului să-și soluționeze independent problemele, acolo unde uneori nu se descurcau maturii. De exemplu, a început a zice toate sunetele doar după ce a început să citească, lucru pe care l-a învățat independent. Datorită educatoarei de la grădinița logopedică, copilul a însușit multe lucruri, fiind întotdeauna tratat cu bunăvoință, susținut, iubit și înțeles. Atitudinea educatoarei se reflecta imediat asupra atitudinii colegilor de grupă față de feciorul meu. Nu pot zice, că avea prieteni, dar erau copii cu care se înțelegea, putea să se joace în grupuri nu prea mari, să danseze și să cânte împreună.

Totuși, școala de masă se deosebește foarte mult de educația preșcolară: e nevoie de mai multă răbdare, atenție voluntară, organizare, responsabilitate personală a copilului etc. Sunt o mamă – doctor în pedagogie, cu o experiență de profesor de toate nivelele – de la treapta primară la masterat și formare continuă de 20 de ani, cu capacitatea de a analiza și de a aprecia detașat comportamentele copilului meu și posibilele consecințe ale lor în condițiile școlii tradiționale. Cu un an înainte de a merge feciorul la școală, am sondat terenul, am identificat școala, care are, conform documentelor, cea mai mare experiență în lucru cu copiii cu CES. Am mers pe la ore la fiecare din învățătorii claselor primare, care aveau clasa a IV-a, ca să mă determin, care din ei este mai compatibil psihologic cu copilul meu. Fiind conștientă că ar trebui, ca copilul să se deprindă să stea în bancă, să răspundă, când este întrebat, să-și aștepte rândul, să facă ce i se spune și ce fac toți colegii lui, l-am înscris pentru vară la niște cursuri de pregătire pentru școală. Cu excepția primelor 2 activități, copilul s-a încadrat de minune și nu l-a afectat nici schimbarea profesorului și nici schimbarea locației. Foarte mulțumită de sine, considerând că am făcut tot ce era necesar ca copilul să se încadreze fără probleme în clasa I-a, așteptam cu nerăbdare 1 septembrie 2014. Copilul meu deja citea cursiv, socotea în limitele 1000, toate operațiile aritmetice cu treceri peste ordin – lucruri, pe care le-a învățat independent.

Dar,..., practica bate gramatica, vorba scriitorului. Surprizele s-au început chiar din prima zi. Fiind informată despre problema copilului și rugată să-l lase să stea în prima bancă, învățătoarea a decis, că ea știe mai bine cine și unde trebuie să fie în clasa ei. Astfel, lăsându-l în banca din față, găsesc copilul stând singur în ultima bancă. Iar motivul era unul de laudă: copilul e năнтуț, vede bine și s-a purtat frumos în prima zi, adică cele 2 secvențe câte 30 de minute. Învățătoarea a insistat să-l lase în ultima bancă și efectul nu s-a lăsat așteptat – a doua zi copilul a început să deseneze pe bancă, a treea

– s-a sculat și a început să meargă prin clasă în timpul lecției. Învățătoarea s-a convins că am dreptate, l-a transferat în banca întâi, dar, din câte am înțeles, a început a face totul, ca să elimine copilul incomod din clasa ei. Au fost de toate: ignorarea totală a copilului în timpul orei, plânsetele demonstrative ale învățătoarei, discuții neprofesionale (e prost, e debil, să-l ia la instruire la domiciliu sau în școala specială) cu colegii, în prezența copilului meu și a altor copii. Nu m-am așteptat, că o învățătoare cu o experiență de peste 20 de ani să-și permită să facă asemenea lucruri.

Și încă ceva, școala laudată, cu toți învățătorii formați în domeniul instruirii centrate pe cel ce învață și în domeniul educației incluzive în anul 2014 nu avea nici psiholog, nici cadru didactic de sprijin, iar în centru de resurse se păstrau lăzile cu mere, pe care în anul acela dl prim-ministru le-a donat școlilor.

Când am văzut că învățătoarea nu vrea nici într-un fel să încerce să încadreze copilul în sistemul școlar, după o discuție plină de lacrimi, cu directorul școlii, am trecut copilul în altă clasă, unde activa o învățătoare tânără, proaspătă absolventă a facultății, fosta mea studentă, Viorica Ignat. O doamnă foarte calmă, deschisă spre colaborare, cu dragoste față de copii. Ne-a fost greu la început: am fost nevoite, eu și mama mea, fostă profesoară de limba română, să mergem să însoțim copilul la ore în clasa nouă, să-l deprindem treptat cu noii colegi și cu învățătoarea. Cu efort comun, spre 1 noiembrie, copilul s-a inclus total în activități, a început să comunice cu colegii, s-a conformat cu toate regulile și a început să lucreze foarte productiv. Am fost înțeleasă și de directoare, care permitea copilului meu, cu o dragoste nestăpânită față de luminile aprinse, să le aprindă peste tot pe unde mergea, ca apoi să treacă servitoarea să le stingă.

A fost totul bine și frumos o perioadă. Treptat, accesând diferite pârgii, am obținut ca în școală să apară un psiholog și un cadru didactic de sprijin. A fost convocată comisia multidisciplinară, a fost elaborat, cu mare greu, planul educațional individualizat pentru copilul meu. Recomandările acestuia spuneau: copilul este capabil să însușească curriculumul general la toate disciplinele treptei primare, cu excepția educației fizice și tehnologice, dar are nevoie de suport psihologic, logopedic și susținere la unele ore în sala de clasă. Centrul de resurse a fost eliberat de lăzile cu mere, amenajat, și cei 12-14 copii cu CES din această școală au început să profite de posibilitatea de a se odihni sau a face diferite activități în acest centru.

Ca și orice doamnă tânără, învățătoarea noastră și-a dorit un copil și a plecat în concediu de maternitate în iarnă, când copiii erau în clasa a II-a. Imediat a fost angajată o altă doamnă tânără, care a plecat în concediu de maternitate în vara aceluiași an. Cred că toți conștientizează, ce înseamnă să se schimbe învățătoarea claselor primare, mite că cea nouă e de asemenea fără experiență și are nevoie și ea și elevii de perioadă de adaptare. Mi-am permis să merg la directoare să o rog să dea această clasă unui învățător experimentat. Sper că nu s-a întâmplat intenționat, ci din lipsă de cadre didactice, dar la 1 septembrie 2016 descoperim că noua învățătoare este o doamnă tânără, din nou fără experiență, cu copil mic, care încă nu a împlinit doi ani. Cât timp se schimbau învățătoarele în această clasă, doamnele experimentate cu clasele paralele „au măturat” toți copiii cu CES din clasele lor în clasa respectivă. Astfel, în clasa a III-a din 23 de copii, nouă erau cu CES de diferit grad și origine: și epilepsie, și hidrocefalie, și autism și hiperactivitate și agresivitate... Sărmana învățătoare alerga de 2-3 ori pe lună să se concedieze, cadrul didactic de sprijin nu venea niciodată să o asiste sau să o ajute,

pe motiv că are astm și nu poate suporta mirosurile și praful din clase. Evident, că în clasă era permanent gălăgie, isterică, panică. Problemele de percepție auditivă a feciorului meu îl făceau să obosească extrem în timpul orelor și el fugea în fiecare pauză în centrul de resurse să se odihnească.

Am fost nevoiți să schimbăm școala. Ne-au primit și ne-au înțeles la școala primară „Spiridon Vangheli” din Bălți. Clasa a IV-a feciorul meu a făcut-o acolo, sub îndrumarea doamnei Aurelia Știrbu. Doamna, cu o experiență de incluziune a unei fetițe cu autism mai sever decât în cazul nostru, care învăța în această clasă din clasa I-a, a acceptat provocarea. A fost complicat pentru toți: pentru învățătoare – un copil nou, cu probleme de încadrare în colectiv, pentru copil – altă școală, alți colegi, alte cerințe, pentru părinți – noi emoții și griji. Cu toate problemele, clasa a IV-a feciorul meu a studiat-o iarăși după curriculumul general, a susținut probele finale în rând cu colegii săi, independent și într-un termen foarte scurt rezolvând testul la mate pe nota 9 (10 min.), iar cel de la limba română – pe nota 8 în 20 de minute.

Acum copilul meu e în clasa a V-a, la liceul teoretic „Bogdan Petriceicu Hașdeu din Bălți”. E un copil cu o dragoste mare și capacități foarte bune pentru matematică și limba engleză, foarte rezervat pentru partea creativă a limbii române, indiferent față de alte discipline școlare. Dar respectă regulile școlare, marea majoritate a temelor le face independent, se deservește singur, circulă independent prin oraș, poate face singur cumpărături, are responsabilități în casă. E emotiv, mai plânge uneori când nu se primește ceva, cere ajutor de la profesori și colegi, e foarte naiv, credul și sincer. Persistă încă problemele de comunicare, logopedice, de percepție auditivă și mișcările stereotipice.

A fost greu să ajungem aici, dar intuiesc că greul în cazul nostru încă nu s-a terminat. Se apropie perioada adolescenței, schimbările hormonale, care pot influența mult comportamentele feciorului meu. Colegii lui cresc, se maturizează, el rămâne încă copil în foarte multe din manifestările sale. Astfel e tot mai observabilă diferența dintre el și colegii săi.

Sper, că în liceu, mai bine zis în clasele gimnaziale ale liceului, ne vom încadra destul de bine. Cel puțin, pentru prima dată în experiența mea de mamă a unui copil cu CES, administrația școlii a organizat o ședință comună a părinților copiilor cu CES și a profesorilor de la clasă, dirigintelui, psihologului și cadrului didactic de sprijin. Și parcă se mișcă încet-încet carul din loc.

Experiența mea, în calitate de persoană foarte bine formată în formarea matematică a copiilor cu CES și de mamă a unui asemenea copil, mă face să conchid:

- cadrul legal și recomandările metodologice cu privire la educația incluzivă în Republica Moldova sunt de un nivel mondial, preluându-se experiențele de succes ale altor țări. Dar recomandările referitor la realizarea unei educații incluzive se contrazic în multe situații de cadrul legal cu privire la învățământul general.
- recomandările vis-a-vis educația incluzivă deseori nu pot fi realizate din foarte multe motive: lipsa cadrelor didactice de sprijin, a psihologilor și a altor specialiști necesari copiilor cu CES, încărcătura foarte mare a SAPP, numărul mare de copii cu CES.
- chiar și în fericitul caz, când în școala respectivă se respectă toate procedurile legale, există specialiști versați și informați, aceasta încă nu este o garanție, că incluziunea școlară a copilului cu CES va fi una de succes. Din păcate, există un risc foarte mare

ca copilul și părintele lui să se ciocnească cu o atitudine negativă a colegilor, profesorilor, părinților față de prezența acestuia în clasă.

Și, aici, dă-ne Doamne, tuturor răbdare, insistență și putere să susținem și să ajutăm copiii noștri.